

Egy arab szemtanú Belgrád megvételéről. (1521.)

A kairói¹ *Királyi Könyvtár* „arab történet No 706—5822/1921.” számú, arab nyelven, régi, úgynevezett „ádi“ írásmódban írt kézírata a következő címet viseli homlokán: „Segítség és támogatás attól, aki jelen volt Belgrád bevételénél, avagy az l betűre rímelő belgrádi irányköltmény.” Szerzője: ... Muhammad ibn Raszúl al Barzandsí², aki — mint az a szövegből sejthető (l. a fordítást alább) — Egyiptomban lakó renegát volt. A szóbanforgó kéziratot — melyen semmiféle évszám nincs — minden valószínűség szerint maga a szerző írta, amely jelenség a nem új keletű keleti kéziratoknál elég ritka eset. E kézirat itt-ott nehezen olvasható s — mint azt a címe is mutatja — nem prózában, hanem százhárom párosversorból álló, a páros verssorok végén „l” betűre rímelő, úgynevezett „irányköltmény”-ben (kaszíde) van megírva. Tagadhatatlan, hogy e „hősköltmény” nincs híján költői páthosznak és lendületnek. Terjedelme: három nyolcadrét folio (öt oldal), 1921-ben került a fent megnevezett könyvtárba — ajándékképen.

Ime e kaszíde magyar fordítása:

„Ama irgalmas és könyörületes Alláh nevében, akinek óltalmáért esdekelnünk!

Dicsőség Alláhnak! Ime a kitűzött cél és könyörgés tárgya: vallásháború indítása Alláh pártfogásával együtt. Údv Alláhnak! Ő volt az, aki az ellenség megtámadására utasított minket. Mi tehát az ellenség ellen indulánk s vele összetalálkozánk. Údv a Mindenhatónak, mert ime a szerencse nekünk kedvez! Lám az igazhit megsegített minket, míg a hitetlenek elhagyottan állanak! Dicsőség az Ő parancsoló Akaratának, amely képes bármit teremteni, csak akarnia kell. Semmi más Isten nincs Őkivüle s a hatalmasok valamennyien is csak utánozzák Őt, aki öröktől fogva van és létezík. S a mindenható Alláh az igazságot tartja szem előtt s megbélyegez minden hamisságot a Földön. Épen ezért az igazhit örökké biztosítja nekünk Alláh pártfogását. Dicsőség Őneki!

És kicsorbult a gyaurok kardjának pengéje. Ők tévelygé-

¹ A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium megtisztelő megbízásából, az 1929—30. évben Egyiptomba küldetvén ki, ottan mintegy negyvenezer arab, török és perzsanyelvű kéziratot volt szerencsém átkutatni a magyar nyelv- és őstörténet szempontjából. Ezen szerény kutatásaimról más alkalomkor bőven szerencsém leendő beszélni.

² A rövid colophon-ban: ... ar-Razandsí al-Huszeini².

sekben és sötét vakságban leledzenek, míg az igazhívók tábora „szemfestékekkel behintett” fényességben lakozik. Éles kardunk arra való, hogy a hitetleneket fékentartsa. Bizony, elfogtok pusztulni, mivel az igazhit szablyái zsákmányul szemeltek ki titeket! Lám, egy negyedéven belül bevettük *Sárkőj-t* s e fegyvertény volt kezdete a sorozatos győzelmeknek. Így hatalmunkba került *Múszá vára*, melynek őrsége megszaladt, miután látta a mi vitézségünket, mondván: fusson, ki merre lát! Épígy *Fudínu*, melyet az igazhit fénye ragyog be. Lám minden ügyünk Alláh pártfogásába van ajánlva! Hasonlóképen járt *Ardil* is, mely egy nép. Ez a nép megszegte a velünk kötött egyezségeket, most azonban engedelmeskedik nekünk. Seregeivel van körülvéve Hijzahazaru, amelyeket mi elfogunk. De a disznó Pádváradh hadserege tájézkzik a bosszútól. Hasonlóképen közeledő zászlóaljuk szerteszét szóródott, így tehát nem állották meg helyüket szilárdan, hanem ott kisebb egységekre bomladoztak, holott mi meg sem támadtuk őket. Nem volt előnyös zászlóaljuk pozíciója, s habár ott elhelyezkedtek egy ideig és minthogy megtámadtak minket, mi is megtámadtuk őket. Majd elsáncolták magukat, ezután megfutottak veszendő falkákban táborukat hátrahagyva. *Níst* is elfoglaltuk. Ennek lakóit utóleráta a pusztulástól való félelem s azt hitték, hogy rögtön megöljük őket. Legott kegyelemért is esedeztek s mi megkegyelmeztünk életüknek. Ugyis eleget szenvedtek; sebesültjeik és betegeik vannak. Megtelték az utak velük s fenevadak üvöltöznek lakomáért, melynek ételei e gyaurok maguk. Hasonló sors érte *Szamandarunt*, melynek lakóit széjjelverték hadakozó kardjaink. Szörnyű mérszárlás! A megölt gyaurok fejét elválasztják nyakcsigolyájától, úgy hogy csonka hullájuk vérzik. Szent kötelességünk visz minket az ellenség ellen s mi példás büntetést szabunk ki a népre. *Iszlám* győzelme nevével egyértelművé s hasonló ragyogásúvá vált. Természetes, hisz az iszlám ügye túlsúlyban van az ő jótéteményei által! Hasonlókép elfoglaltattak az összes környékbeli várak, ahol most már a Koránt s nem az Evangéliumot olvassák. Ez az év a győzelem éve volt s meg kell adni, hogy az ellenség méltó volt a megéneklésre. Majd a vágatató vész berontott az új esztendőbe, amikor is kezdetét vette az új, páratlan és dicsőséges győzelem, azaz:

Belgrád bevétele. Megszállottuk sívár környékét minden harcieszközzel támadás végett, hiszen a fegyverek felsőbbsege miatt bátor az állig felfegyverzett harcos, aki a háborúban kardjával harcolva sebzí halálra az ellent. Hullámzik a felállított hadcsapatok tengere *Belgrád* környékén, melynek földje át van itatva a hitetlen fehér emberek piros vérével. E gyaurok nekünk ajándékozzák lelkiüket, míg daróc ruhájukat — mely a lélektől elválasztható — mi adjuk el. S nincs csapásunk, mely ne volna halálos egy-egy gyaupra. Azonban hátrahagyott holmijukat a halál ciszternájából elvisszük. Egy alaktalan tömegeből már kihallatszott vezérük hangja, miután elrecitálta az ellenség legyőzőinek reguláit. Támadnak éles kardokkal. Vág az éles szablya, miközben villámokat szór villogó vasa. Támadnak vérrel befestett

lándzsákkal, melyek hosszant meggörbülnek a támadás hevétől. Támadnak íjjal, melynek nyílvevesszeje nem szakállas, majd erős, végül élesvasú nyílvevesszőkkel küzdenek. De tovább! Támadnak és a nyíl szilaj kedvvel repül ki ívéből s máris belefúródik egy emberi szív főütőerébe. Támadnak ágyúval, melynek lövedéke rettenetes dörejjel repül a levegőbe; hangja olyan, mint a bömbőlő mennydörgés s lángja olyan, mint a villám, melynek láttára az ember szeme megvakul. Egyikét hetven ökör húzza s barázdát vág a földbe és járművek szállítják. Lövedéke tüzesvillám, mely rombadönti a szilárd építményeket, illetve meglazítja őket. Támadnak petárdával, mely, mikor tüzet fog levegőbe repül, mikor magasan van, körülveszi a szokásos tűzkoszorú, ezután visszaesik a földre, gyorsabban, mint ahogy felrepült, majd széjjelpukkan. Előbb azonban úgy forog, mint a leggyorsabb malom s csak úgy robban széjjel hetvennél több, vagy kevesebb repeszdarabra. Természetes, ez csak hozzávetőleges becslés. E repeszdarabok mindegyike tör, vág és zúz mindent, amit ér s mindegyikük halálhozó, kivéve azt, amelyiket az Isten maga teszi ártalmatlanná. Ez az eset azonban nem gyakori! E lövedékek tüze lángrobbant minden nedves és száraz tárgyat, ami körülötte van. Rettenetes dolog! Harcolnak továbbá puskagolyókkal, melynek puskaporát az ember tenyere süti el, miközben megrándul a kézcukló. E golyók széjjel roncsolják az emberi testet s ezt szitává lövik. Úgy néz ki e döghulla, mintha hosszú idők óta rothadt volna, s egykor büszke feje most oly alakatlan, mint egy elefánté. Lám, a hitetlenek vára az ő balsorsuk folyója lett, míg a mi vitézeink Babel sasai voltak, melyek ezt a folyót átrepülték. S azok a lövedékek, melyeket a mai napon lőttek a mi lövegeink, megannyi varázskövekké váltak, melyek célbataláltak. A gyaurok elpusztultak ama porfelleg miatt is, mely rájuk zuhant s amely a földből tépetett ki és amely zúgva viharzott, végül pedig elenyészett. Alláh büntetésének ostora sujtott le rájuk, mire a gyaurok vára igyekszik védekezni a pusztító tűz ellen. Tövig leomlik s elpusztul a vár s így út nyílik falain keresztül. Már zsákmányolunk is, habár a kapú be van zárva. Mintha e gyaurok Lóth népe voluának, amikor ez óáltaluk kiáltott. Azonban forog a föld s most e gyaurok kiáltanak Gábiel arkangyal után. Istenemre, húszezren estek el a gyaurok közül a napnak egy órájában, ami igazán nem nagy idő, tűz, víz által s az omló romok közepette és a muszlimék bátorsága miatt, továbbá, éles fegyver és a bénító félelem által. S ki mondja azt, hogy ez utóbbi nem képes megbénítani a szíveket? Efelől a tudósok megbízható adatokkal rendelkeznek s kívánatra felvilágosítókkal szolgálhatnak. S amikor az igazhívók támadnak a gyaurok ellen, erős legyen a szívük, nehogy azután kerékkötőjük legyen a félnétség. Lám azt gondolták, hogy a győzelem teljesen az övék lesz, mégha ez súlyos veszteségeket is követelt volna tőlük. Azonkívül az ördög ígéretei is növelték a gyaurok hiú vágyait, már pedig ezen ígéretnek önmagukban csak haszontalanságok maradnak. Ugyanis az ördög ámitgatja, próbáknak teszi ki, végül pedig tönkreteszi őket. Ebben ugyan segítségére van öneki az

elleneséges viszony is. Ellenben nekünk maga az Isten tett ígérteit a győzelemre! Erre szükség is volt, mivel, hogy a keresztények fondorkodása veszélyes a mai időkben. Harcoljatok tehát a gyaurok ellen, már ennek így kell lenni. Ezt parancsolta Alláh s egyúttal Ő győzelmet is ígért. Márpedig Alláh ígérete szent! Mi tehát engedelmeskedtünk és harcoltunk. Meg is kaptuk érte az elismerést. Hűbérföldeket s mindez nem túlzás. Már a környékbeli *várok* is mind a miénk. Elkönfiskáltuk őket s mindenkit aki bennük volt fogságba ejtettünk. Az elfoglalt területek leadták a *sarcot* s embereiket bilincsbe vertük. *Búkurdlán*. *Rádín* és rajtuk kívül *Úszak* képezi eme végső területeket s ezek sorsa valóban meg van pecsételve. Ime megtörtént „szigeteik“ felsorolása s az ő vétkük valóban nagy. S mondatott a gyauroknak: erőtlén vallásotok eltöröltetett, úgylahogy én visszatérek bűnbánóan az igazhíthez, az iszlámhoz, amely a legkiválóbb vallás s amely tiszta. Sújtsa háború a gyaurokat, s az igazhívőké legyen a béke! Senki sem óhajtja a gyaurok jelentéktelen hitét. Gyaurok, íme én elárulalak titeket azért, hogy békességben éljek az igazhívőkkel. Elhagytalak titeket, mivel ti rútak vagytok! Én tehát az iszlámra tértem át és megcsipdestem a gyaurokat s most békében élek, mivel megszabadultam tőlük. Lám, a Duna Nílus szeretne lenni, míg *Belgrád* Kairót utánozza nyugodt állapot s teljes közbiztonság tekintetében. S ez nem üres fecsegés! Alláh a mi javunkra változtatta meg a dolgok menetét, miután ugyancsak féltettük bőrünket! Dicsőség az Ő ígéretének, melyet Ő nem szokott megváltoztatni. S üdv szálljon arra, aki elhárította rólunk azt a bajt, melyet mi idéztünk fel. Lám, kevés muszlim pusztult el. Lám, igazságtalanság csak a zsarnok részéről érhet! Alláh-nak, az örökké létező Úr-nak törvényei a legmegfelelőbbek, míg a gyauroknak senkijük sincs, akihez fordulhatnának. Őnekik csak vágyaik vannak, miket az ördög oltott beléjük azért, hogy őket nagyravágyókká tegye s hogy őket becsaphassa. De az ördög csele erőtlén. Barátsága álnokság s aki hisz benne, az elpusztul. Ellenben a mi Segítőnknek a szava hatékony csele jelent az ellen megrontására. Tudott dolog, hogy a Hatékonyosság az Erőtlenséget legyőzi és elenyésztí. Ma rég *kiválasztotta* az isteni Akarat és Szózat *Musztafá basút* a gyaurok legyilkolására. Valóban, e vezér ajándék a mi résziinkre. Ő a vezérek vezére. Az igazhit mindenre elszánt támasza. Ő az Isten Kardja, mely a gyaurok ellen húzatott ki hüvelyéből. Az Ő bátorsága és leleményessége — úgy látszik — örökké tart. Ő nem törődik könnyen végrehajtható feladatokkal. Ezeket ő megveti. E hadvezér volt az, aki rajtaütéssel megsemmisítette az átkozott abesszíniaiakat s ugyancsak Ő volt az, aki új életre keltette az igazhitet a mi résziinkre akkor, amidőn Alláh törvényeit el nem ismerték. Bezzeg az Ő idejében elérkezett a gyaurok részére a megpróbáltatás. Ugyancsak eltűnt az ő vígasságuk és pusztulás enyésztt el őket. Lám e gyaurok elesetteinek fejei lándzsákra vannak tűzve, míg az életben maradtak nyakuknál fogva rabláncra vannak fűzve. E vezért az Ég Ura segíti és támogatja, aki e hadvezérnek hatalmat és életet adott s aki — engedve a kérésnek — jócselekedetek megtevésére

képesítette Őt. Lám eme szent hódítások is épen most mentek végbe, melyek elérésénél segítette e vezért elismeréseméltó buzgalma. De az igazhit is segítette Őt, melyet Ő atyjától és fitestvérétől örökölt — mint ahogy ezt az emberek egymás között mesélik. E hadvezér gondja az igazságosság s méltányosság az Ő kedvenc eszméje. Nemes, veleszületett tulajdonságok birtokosa Ő. Így: a tiszta istenfélelem jámborsága lakozik Őbenne, kegyelet az anya iránt, a korahajnal homályában ontott könnyek, melyek helytelenítették a zsarnokságot, — mely megfosztja álmától az embert — még akkor is, hogyha az egy árpaszemet sújt, sőt! S a sokat szenvedett igazság e hadvezér igazságossága folytán újból régi fényében ragyog, minthogy az a nyomorult zsarnok el van távolítva és blamálna van. Lám, most, hogy Ő a hadvezér, az igazság ismét jogaiba lépett s az elnyomott győzedelmeskedik, míg a gonosz zsarnok háttérbe szorul s példás büntetésben részesül. Épen ezért üdv legyen Alláhnak, aki Musztafá vezír által új életre gerjesztette a mi igaz hitünket s a megalázott pajzsot ismét magasra emelte. Óh Uram! Tarts meg Őt a mi számunkra, fiával együtt, vezérünkül, óltalmazónkul és kedvencünkül s legyen hosszú az Ő életük.

Ime így történt *Belgrád bevétele*, amikor az iszlámra tért. Szólj tehát: *a Te törekvésed volt eme szándék és könyörgés tárgyá*. Vége van ama kiterjedt könyörgésnek, mely kiválóságot dicsőített s talán vannak érdemei a szerzőnek is, aki már fáradt. Azt hiszem, hogy igazságosan jártam el akkor, midőn e költeményben minden dolgot a maga előkelő helyére tettem. Csalódás és meglepetés származott ama küzdelem napjából, amikor összetalálkozott a győztes ellenség s a legyőzött vetélytárs.”

Janicsék István.